

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

**ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ
ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 11-471 групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Спеціалізація: логопедія
Освітньо-професійної (наукової)
програми Дошкільна освіта
Богомаз Анастасія Олександрівна
Керівник к. псих. н., доцент Лось О. М.
Рецензент к. пед. н., доцент Борисенко Н. М.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ НА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ.....	6
1.1 Психолого-педагогічна характеристика дітей дошкільного віку....	6
1.2 Проблеми розвитку особистості дітей дошкільного віку	10
1.3 Характеристика становлення психологічних чинників особистості в дошкільному віці.....	14
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	21
2.1 Характеристика методів дослідження психологічних чинників становлення особистості в дошкільному віці	21
2.2 Оптимізація особистісного розвитку дитини дошкільного віку	36
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
Додаток А Кодекс академічної доброчесності	51
Додаток Б Довідка про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці	53
Додаток В Звіт про повторну перевірку кваліфікаційної роботи на унікальність	54

ВСТУП

Людина не народжується особистістю, вона нею стає в процесі взаємодії з соціальним, природним, технічним та технологічним середовищем. Завдяки цій взаємодії людина формується, розкривається і проявляє себе як особистість. Особистість людини є складним утворенням. Формування якого залежить від багатьох чинників. До цих чинників відносять біологічне, природне і соціальне середовище, виховання і навчання та активність дитини.

Розвиток

людини як соціальної істоти відбувається ще з раннього віку . Джерелом цього розвитку є суспільне середовище. За допомогою людей вона весь час взаємодіє з навколишнім середовищем. Важливу роль у психічному розвитку та становленні дитини як особистості відіграє її взаємодія з навколишньою дійсністю.

Особистість – це

людина, яка досягла певного рівня психічного розвитку, у якої склалися власні погляди на оточення, певний рівень саморозуміння, набули структури психічні процеси і властивості.

Психіка дитини формується з віком.

Виникають нові психічні якості, нові складні психічні структури, які об'єднуються у нове ціле. Процес психічного розвитку йде від структурно нижчого до вищого цілого. Життєве середовище має широкий спектр параметрів, які впливають на психічний розвиток і функціонування дитини. Вагомою є роль найближчого соціального оточення (родина, виховні заклади, коло спілкування тощо). Також важливим є фізичне оточення (умови, в яких живе індивід), соціо та культурні обставини. Ці та інші фактори виховання мають принципове значення для психічного розвитку індивіда.

Важливу роль у формуванні особистості відіграють соціальні обставини. До них відносяться наступні: макросоціосередовище, мікросоціосередовище, виховання, діяльність, соціальна взаємодія, спілкування з іншими людьми. Дитина оволодіває мовленням, прямоходінням, навчається діяти з найпростішими побутовими предметами, виникають перші види діяльності, значного розвитку досягає спілкування як з дорослими, так і

з ровесниками.

На дошкільний вік припадає велика кількість сензитивних періодів (психічна функція розвивається особливо інтенсивно). Таким чином у дошкільному дитинстві закладається фундамент розвитку як психічних процесів так і особистості в цілому. Роки дошкільного дитинства – це роки стрімкого психічного розвитку й появи нових психічних особливостей. У дошкільному віці формуються психологічні якості і механізми особистості. Налагоджуються зв'язки, відносини. Вони становлять ядро особистості. В цей період формується стійкий внутрішній світ. Форми поведінки, які дають змогу вважати дитину особистістю.

Отже, враховуючи **актуальність** означеної проблеми, темою дипломної роботи обрано «Психологічні чинники становлення особистості дитини дошкільного віку».

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати та визначити психологічні чинники становлення особистості в дошкільному віці.

Для реалізації поставленої мети визначено наступні **завдання дослідження**:

1. Охарактеризувати особливості психічного розвитку дітей дошкільного віку.
2. Визначити особливості становлення психологічних чинників особистості в дошкільному віці.
3. Проаналізувати особливості формування психологічних чинників становлення особистості в дошкільному віці.
4. Визначити шляхи реалізації психологічних чинників становлення особистості.

Об'єктом дослідження є становлення особистості дитини в дошкільному віці.

Предметом дослідження є вплив психологічних чинників на становлення особистості в дошкільному віці.

Методи дослідження. Досягненню мети дослідження й розв'язанню

поставлених завдань сприяло використання комплексу методів дослідження, а саме: теоретичних (вивчення, аналіз та узагальнення психолого-педагогічної літератури, синтез, порівняння, систематизація), які дали можливість виявити й узагальнити дослідницькі матеріали з проблеми дослідження. Також досягненню мети сприяло використання інтерактивних методів: інформаційні (обмін цінностями); пізнавальні (отримання та удосконалення нових знань); мотиваційні (кожен учасник займає свою позицію); регулятивні (правила взаємодії).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали які містяться в дипломній роботі можуть знайти використання в процесі підготовки до педагогічної практики, на семінарських заняттях з психолого-педагогічних дисциплін, а також у роботі вихователя ЗДО.

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ НА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

1.1 Психолого-педагогічна характеристика дітей дошкільного віку

Дошкільним віком вважається період від 3 до 6-7 років. Саме в цей період складається нова соціальна ситуація розвитку. Провідною діяльністю є гра, в ході якої дошкільники опановують інші види діяльності. У психічній та особистісній сферах виникають важливі новоутворення, які застосовуються в процесі гри. Відбувається розвиток дитини, наслідком якого є готовність до навчання у школі[27].

Для **соціальної ситуації розвитку дошкільного віку** характерним є коло елементарних обов'язків . Змінюються взаємини з дорослими. Дитина поступово самостійно виконує вказівки дорослих. Дитина вступає в певні стосунки з однолітками. Внутрішня позиція дошкільника характеризується усвідомленням свого "Я" та інтересом до світу дорослих. Дитина діє у формі сюжетно-рольової гри уже як дорослий[9].

Соціальна ситуація розвитку цього віку виокремлює появу нових **потреб** у дитини. Потреба у спілкуванні з однолітками та у суспільно-значимій діяльності.

Ці потреби породжують основне протиріччя дошкільного віку. Дитина – це частина суспільства, за межами якого вона не може жити. Жити з оточуючими – є її основною потребою. Але дитина ще не розвинена щоб це здійснити. Її життя проходить через гру, а не прямого зв'язку зі світом.

Впродовж дошкільного віку в психіці дитини виникають важливі **психологічні новоутворення**. Починає розвиватися творча діяльність. Виражається вона у створенні нового. В режимі єдиної інтелектуальної діяльності починають працювати пізнавальні процеси. Проявляється об'єднання зовнішніх і внутрішніх дій. Виникає та функціонує внутрішнє

мовлення як засіб мислення. З'являється довільна поведінка. Дитиною усвідомлюються норми і правила. Саме вони починають керувати її поведінкою. Перетворюють дії на регульовані вчинки. Виникають моральні настанови, які розрізняють добре і погане. Дитина вже не може жити у безладі. Вона все намагається впорядкувати. Збагнути закономірні відношення навколишнього світу. Це є свідченням виникнення дитячого світогляду[28].

Розвиток

мовлення в дошкільному віці має свої особливості. Засвоєння мови відбувається дуже швидко. Їхній словниковий запас зростає до 2500-3500 слів (у 6 років). Здобувають уміння з'єднувати слова у речення. У 4-5-річному віці засвоюють елементарні правила граматики рідної мови. Розвивається звукова сторона мови. Діти починають усвідомлювати особливості вимови. Оволодівають силою голосу, дикцією та виразністю мовлення. З'являється оригінальне словотворення. Діти самостійно придумують казки, коротенькі віршики та "дражнилки". Використовують різні аргументи, докази й самі ними користуються.

Молодший дошкільний вік

Після подолання кризи трьох років відбувається подальший розвиток гри. Дитина виходить за коло свого сімейного спілкування. Встановлює відносини з світом дорослих і дітей[24].

Відчуття і сприймання. Вдосконалюється слух. Відбувається розрізнення кольорів. Формується вміння розглядати предмет.

Пам'ять. У цей період вона роздається найбільш інтенсивно. Дитина без особливих зусиль запам'ятовує велику кількість різноманітних слів, виразів, віршів, казок. Пам'ять цього віку охоплює уявлення про предмети, образи та об'єкти. Пам'ять тісно пов'язана з уявленням. На основі сприйняття предмета дитина відтворює приховані частини та оперувати образами цих частин.

Мислення. З 3-х до 4-х років у дітей з'являються функції мислення та внутрішнього плану дій. Остаточно проявляється психічний розвиток дитини і відбивається в її поведінці. Мислення дітей цього віку є наочно-дійовим і наочно-образним.

Мовлення. Соціальний розвиток, зростаючі потреби дитини є факторами розвитку нових форм мовлення. Воно більше набуває форм діалогу. Діти в цей період коригують поведінку іншого. Планують найближчі цілі. Розподіляють ролі в грі. Проте їх мовлення все ще має форму усного.

Уява. В одних і тих самих матеріалах дитина може побачити різноманітні образи та називати їх. Уява є все ж такою нестійкою, як і раніше. Образи змінюються під впливом зовнішніх вражень. Увага носить мимовільний характер.

Середній дошкільний вік

Цей вік не має кризових ситуацій розвитку. В ньому формуються і розвиваються всі види діяльності дитини. Розширюється тематика гри, ускладнюються її сюжети. Зникають багаторазові повторення дій. Задум передуює розгортанню гри. Серед дітей виокремлюються лідери ігрової діяльності і більш пасивні учасники. Усі учасники гри чітко дотримуються правил. Величезне значення в цьому віці відіграють дидактичні та рухливі ігри. Які розвивають вміння дотримуватись правил і розширюють пізнавальну сферу дитини[24].

Сприймання. Відбувається подальше оволодіння способами сприймання. Дитина обстежує предмет. Виділяє окремі частини та встановлює зв'язки між ними.

Пам'ять. Уперше складається довільне запам'ятовування. Найпростіший прийом — повторення. Наочно-образне мислення розвиваючись стає поміркованим. Дитина може згрупувати предмети за матеріалом. Засвоює відношення «частина — ціле», «рівність — нерівність».

Уява. Посилюється її стійкість. Діти досить довго грають в одну й ту ж саму гру. При цьому повертаються до деяких її сюжетів. Образи уяви яскраві та тісно пов'язані з почуттями.

Мовлення. Діти намагаються осмислити значення слів, але не завжди успішно. Проявляють інтерес до невідомих слів. Діти переказують невеличкі твори. Розповідають про події з власного життя, про іграшки тощо.

Старший дошкільний вік

Це період розквіту сюжетно-рольової гри. Збагачується зміст і форми діяльності дитини. Відбувається подальше ускладнення сюжетів гри. Зростає їх різноманітність і

розгорнутість. Дітей цікавлять події з власного досвіду, які мають значення в межах суспільства. Гра набуває творчого характеру[24].

Сприймання. У 5 років обстеження предмета набуває систематизованого характеру. Властивість предмета називається словом і стає категорією пізнавальної діяльності. Посилюється свідомість сприймання. У 6-річному віці удосконалюється сприйняття простору і часу. Сприймання стає цілеспрямованим і узагальненим. Дитина правильно бачить пропорції предметів. Виокремлює кольорові ритми, бачить відношення в малюнку.

Пам'ять довільна як під час сприйняття так і під час відтворення. Діти самі продовжують оволодівати вмінням віділяти та запам'ятати те, що необхідно.

Мислення. Відбувається бурхливий розвиток наочно-образного мислення. З'являється здатність використовувати в мисленні модельні образи, які матеріалізують приховані зв'язки між предметами та явищами.

Мовлення. У 5 років закінчується стрімкий період розвитку мовлення. А отже основні його складові мають бути сформовані. Діти користуються розгорнутими фразами, можуть скласти невеликі сюжетні розповіді.

Уява все більше набуває творчого характеру. Дитина здатна передбачити не лише кінцевий результат власної діяльності, а й її проміжні етапи.

Отже, протягом дошкільного віку в психіці дитини виникають важливі для її подальшого життя психологічні новоутворення:

1. розвивається творча діяльність, яка проявляється у здатності перетворювати навколишню дійсність, створювати нове;
2. психічні процеси працюють в режимі єдиної інтелектуальної діяльності. Проявляється об'єднання зовнішніх і внутрішніх дій;
3. успішно функціонує внутрішнє мовлення як засіб мислення. З'являється довільна поведінка;
4. дитиною усвідомлюються норми і правила. Саме вони починають керувати її поведінкою. . Перетворюють дії на регульовані вчинки;
5. виникають моральні настанови, які розрізняють добре і погане;

б. дитина вже не може жити у безладі. Вона намагається впорядкувати, збагнути закономірні відношення навколишнього світу.

1.2 Проблеми розвитку особистості дітей дошкільного віку

Дошкільний вік – це період стрімкого розвитку дитячого організму. Початок до відкриття свого внутрішнього світу. Інтереси малюка безмежні. Кожна подія залишає свій слід у дитячій пам'яті. Кожне нове заняття впливає на формування особистості. [30].

Характерне для раннього віку збільшення росту та ваги дещо сповільнюється. Важливого значення набуває окостеніння, збільшується загальна вага м'язів. Удосконалюється діяльність серцево-судинної системи.

Відбуваються морфологічні зміни в будові головного мозку, збільшується вага. Утворюються складні рефлексі, провідну роль в яких відіграє слово (формується друга сигнальна система).

Для дошкільного віку характерним є виникненням соціальної ситуації розвитку. З'являється коло елементарних обов'язків. Змінюються відносини з дорослими де спільні дії поступово заміщуються самостійним виконанням вказівок.

Можливе навчання відповідно до певної програми. Яку можна реалізувати коли вона стає особистою програмою дитини[27]. В цьому віці дитина вже вступає в певні стосунки з однолітками.

Внутрішня позиція дошкільника характеризується усвідомленням власного "Я" і своїх вчинків.

Соціальна ситуація розвитку виражаються в певних видах діяльності. У сюжетно-рольових іграх, які створюють сприятливі умови для доступного освоєння зовнішнього світу. Дошкільнят вчать виконувати окремі трудові завдання.

Характерна особливість трудової діяльності дошкільнят – відсутність розмежування гри та праці. Інтерес до процесу діяльності поєднується з інтересом до її результатів. Діти здатні усвідомлювати обов'язковість трудових завдань. Привчаються виконувати їх не лише з цікавості, але й розуміючи їх значимість для оточуючих. Глобальні зміни завжди пов'язані з певними моральними труднощами для людини. Батькам слід бути готовими зустрітися з ускладненнями розвитку самосвідомості. Трохи розбиратися у дитячій психології. Правильно чинити в критичній ситуації та допомогти дитині подолати певні проблеми .

Дошкільник набуває власного досвіду спілкуючись із дорослими, виконуючи трудові доручення , тобто він постійно вчиться.Отже, він починає освоєння форм навчальної діяльності.

Навчальна діяльність — це спілкування з дорослими, які не тільки стимулюють дії, а й керують процесом їх формування. Вивчаючи необхідні для цього дії та операції, діти засвоюють знання, уміння та навички, оволодівають способами їх виконання[27].

До цих дій можна відносяться: цілеспрямоване сприймання об'єктів, групування предметів, складання оповідань, тощо. Роль навчання в розумовому розвитку дитини зростає. Набуває значення система для формування та засвоєння дій. Дві взаємозв'язані сторони сенсорного розвитку дошкільника є: засвоєння уявлень про різноманітні властивості предметів та явищ. Оволодіння новими діями, що дають змогу більш повно сприймати світ.

3

раннього віку у дитини накопичилося певне коло уявлень про властивості предметів. Деякі уявлення виконували роль зразків. Які порівнювали нові предмети у процесі їх сприймання. Внаслідок цього починається перехід від предметних зразків, до використання загальноприйнятих сенсорних еталонів. Тобто людство виробило уявлення про основні різновиди властивостей і відношень.

Одне з найважливіших завдань сенсорного виховання в дошкільному віці є ознайомлення дітей з сенсорними еталонами.

Здійснюється воно у процесі навчання малюванню, конструюванню, ліпленню та ін[6].

Разом з цим дитина засвоює слова. Що означають основні властивості предметів. Слово-назва дає змогу точніше й усвідомленіше застосовувати сенсорний еталон. Слова-назви вводяться на основі власних дій дитини.

Зниження порогів чутливості відбувається в дошкільному віці. Але характерне зростання гостроти зору, спроможність розрізняти відтінки кольорів, розвиває звуковисотний та фонематичний слух, відчуття дотику тощо. Як наслідком цього є те що, дитина оволодіває новими способами сприймання, що забезпечують обстеження предметів та явищ дійсності.

Дії сприймання формуються в залежності від властивостей предметів та явищ. Розвиток зорового сприймання пов'язаний із продуктивними видами діяльності (малюванням, аплікацією, конструюванням). У процесі мовного спілкування розвивається фонематичний слух .

Поступово сприймання виділяються у самостійні дії. Ці дії спрямовані на пізнання предметів та явищ навколишнього світу.

Перцептивні дії, починають формуватися у дітей п'яти -шести років. Характерною ознакою є розгорненість, включення до свого складу великої кількості рухів, що здійснюються рукою чи оком.

Мислення дитини розвивається у тісному зв'язку з удосконаленням сприймання. Наприкінці раннього дитинства починає складатися наочно-образна форма мислення. Подальший її розвиток відбувається у дошкільному віці. Мислення стає образно-мовним. Воно спирається на образи уяви і здійснюється за допомогою слів[28]. Мислення набуває самостійності. Поступово відокремлюється від практичних дій.

Мовлення допомагає дитині оперувати об'єктами. Це пояснює її прагнення зрозуміти явища оточуючої дійсності, причини виникнення тощо. Діти чутливі до суперечностей у своїх судженнях. Вони поступово вчаться узгоджувати та міркувати логічно. В їх міркуваннях є необхідною умова - обізнаність з об'єктами.

Розвиток мислення дітей дошкільного віку значно

прискорюється в умовах правильно здійснюваного керування з боку дорослих.

Суттєвим позитивним зрушенням у мовленні дошкільнят є розвиток мислення. У сім років словниковий запас зростає до 3500-4000 слів. У словниковому запасі дитини, окрім іменників та дієслів, провідне місце посідають прикметники, займенники, числівники та службові слова.

Дошкільнята опановують будову рідної мови. Навчаються поєднувати окремі звуки у звукосполучення.

За весь період дошкільного віку діти оволодівають розумінням структури простих та складних речень.

Мовлення стає засобом планування, коли переходить з кінця дії на її початок. Засобом довільного регулювання — коли дитина навчається виконувати вимоги, сформульовані за допомогою мовлення.

Ознакою розвитку в дитини словесно-логічного мислення є поява внутрішнього мовлення. Внутрішнє мовлення — засіб перетворення зовнішніх практичних дій у внутрішні дії. У

дошкільників формується довільна увага. Вони виділяють об'єкти та зосереджуються на них. Мимовільна увага не зникає. Вона продовжує розвиватись і набуває більшої стійкості та обсягу.

Психічний розвиток дитини дошкільного віку формується на основі різних перетворень. До них належить: усвідомлення своєї індивідуальності; близькість з батьками, потреба в їх любові, увазі; визначення своїх потреб, бажань, цілей.

В процесі виховання дітей спостерігаються значні зміни в характері. Дитина не слухається та демонструє свою поведінку.

Основними проблемами психологічного розвитку дітей дошкільного віку є :

1. Інтелектуальні проблеми (порушення уваги, труднощі зі сприйняттям та запам'ятовуванням інформації).

2. Ускладнення емоційного, особистісного характеру (збудливість, пригніченість, дратівливість, занепокоєння, страх).
3. Поведінкові проблеми (брехня, агресивний настрій, хамство).
4. Неврологічні ускладнення (порушення сну, слабкість, підвищена стомлюваність).
5. Соціальні труднощі (образливість, пригнічення).

Кожна проблема є суттєвою. Вимагає глибокого аналізу і можливостей усунення.

Наприклад, непослух може бути наслідком самовизначення, спроби розібратися в собі. Брехня дитини виникає коли вона не може розділяти вигадку й реальність. Виникає недовіра до оточення та намагання самоствердитися.

Завищена самооцінка, невпевненість виникають при складних взаємовідносинах у сім'ї. Це спостерігається при постійній критиці з боку батьків, порівнянні малюка з іншими дітьми [22].

Тривожність формується в процесі виховання. Очікування дорослих змушують малюка турбуватися з приводу кожної невдачі. Результатом є низька самооцінка на тлі великих амбіцій.

Отже, дошкільний вік – це період життя дитини від трьох до шести (семи) років. Знання основних потреб дитини допоможе зрозуміти причини виникнення проблеми психічного розвитку дітей у дошкільному віці. Для формування особистості дитині потрібно жити в любові. Проводити час з однолітками, грати, мати можливість всебічно розвиватися.

1.3 Характеристика становлення психологічних чинників особистості в дошкільному віці

Психологічна готовність до шкільного навчання включає необхідний та достатній для засвоєння шкільної навчальної програми рівень психічного розвитку дитини. Психологічна готовність дитини до шкільного навчання - це один з найважливіших підсумків психічного розвитку в період дошкільного дитинства.

Наприкінці дошкільного віку відбувається дуже багато змін в особистісному розвитку дитини. Вона усвідомлює свою статеву приналежність. Знаходить собі місце в просторі і часі. Вона вже орієнтується в родинних відношеннях. Вміє будувати їх з дорослими і ровесниками. Має навички самовладання. Уміє підпорядкувати себе обставинам. Бути непохитною у своїх бажаннях. Важливим досягнення в розвитку особистості виступає переважання почуття «Я повинний» над мотивом «Я хочу». Особистісний розвиток їй дозволив поставити можливість шкільного навчання з 6 років.

При навчанні дитини вчитель та вихователь повинні враховувати її вікові особливості[27]. Наведемо приклад: шестирічна дитина швидко втомлюється при виконанні однієї і тієї ж роботи, в класі треба забезпечити зміну різноманітних видів діяльності. Через це урок складається з деяких частин, які об'єднані спільною темою. Неможна давати завдання, які потребують тривалого зосередження на одному предметі. При стрімкому прагненні дитини все вивчити значне місце повинно відводитися її практичним діям з предметами, роботі з наочним матеріалом. Шестирічна дитина значно краще засвоює програму в ігровій формі. Тому необхідно постійне включення до уроку елементів гри, проведення дидактичних ігор та ігор, які розвивають здібності дитини.

Навчання шестирічних дітей припускає полегшений режим. Тривалість уроку не більше 35 хвилин, в перервах - фізичні хвилинки та ігри. Відносно невеличкий обсяг навчального матеріалу, особливі програми та методи навчання[10].

Учбова діяльність – це діяльність колективна. Учні повинні навчитися діловому спілкуванню один з одним. Вмінню успішно взаємодіяти.

Виконувати спільні учбові дії (нова форма спілкування з однолітками).

Крім відношення до навчання, для дитини важливо відношення до вчителя, одноліток та самої себе. Позаситуативне особистісне спілкування – це форма спілкування дитини з дорослими. Дорослий стає авторитетом, зразком для наслідування. Його вимоги виконуються, на зауваження не ображаються. Вміння відноситися до дорослих та до їх дій, як до зразку.

Особливості шестирічних дітей створюють додаткові труднощі в процесі навчання[3]. Пізнавальні мотиви ще не стійкі. Тому під час занять у більшій дітей вони з'являються завдяки зусиллям вчителя. Підвищена самооцінка, приводить до того, що їм важко зрозуміти критерії педагогічної оцінки. Діти вважають оцінку своєї учбової праці оцінкою особистості в цілому. Коли вчитель говорить: "Ти зробив невірно", - це сприймається, як "Ти поганий". Отримання негативних оцінок, викликає тривожність, через які значна частина учнів стає пасивною, залишає розпочату роботу. Нестійка поведінка ускладнює відношення як з педагогом, так і колективну роботу дітей на уроках.

Дитина

повинна бути впевненою в своїх силах. Не важливо у якій справі вона буде досягати успіху. В 6-річному віці діти узагальнюють вдачі та невдачі. Дорослі повинні спокійно відноситись до невдач дітей. Небажання дитини читати, писати можна пояснити тим, що вона ще не дограла. За проханням дорослих дошкільник перестає грати, але буде продовжувати грати тайкома.

За сприятливих умов навчання психологічна напруженість починає зменшуватися через 1,5-2 місяця. За більш жорстоких умов вона зберігається та викликає побічні ефекти як в психологічному, так і в соматичному планах. Старший дошкільний вік є періодом інтенсивного психічного розвитку. Особливостями цього етапу є прогресивні зміни в усіх сферах. Починаючи з вдосконалення психічних функцій і закінчуючи виникненням особистісних новоутворень.

Головною особливістю шестирічних дітей є те, що кора головного мозку ще не закінчила свій розвиток.

Діяльність півкуль головного мозку визначається двома основними процесами: збудженням та гальмуванням, від співвідношення яких залежить працездатність. Чим молодше вік, тим сильніше у дітей переважають процеси збудження. До 6 років розвинені такі основні якості нервових процесів: сила, рухливість і урівноваженість.

Шестирічні діти не можуть довго займатися однією і тією ж справою, сидіти нерухомо і мовчки. У них відбувається відключення уваги. В них пасивна увага переважає над активною. Діти у віці 5-7 років можуть зберігати активну увагу всього 15-20 хвилин. Увага дитини зосереджується на предметі, що викликає сильне емоційне враження. Формування довільної уваги дитини сприяє її участю в заняттях. Діти дуже люблять сюжетно-рольові ігри, малювання, конструювання, аплікація та інші заняття.

В шестирічному віці на стадії розвитку і вдосконалення знаходяться зоровий та слуховий аналізатори. Починає вдосконалюватися глибинний зір, а здатність до об'ємного сприйняття та розрізняльна чутливість до світла менша, ніж в більш дорослому віці.

В старшому дошкільному віці вдосконалюється м'язова система[24]. Діти виконують різні фізичні вправи, які потребують певної координації рухів, швидко бігати, стрибати. Дрібні рухи виконуються з напругою. Так як в шестирічному віці ще слабо розвинені дрібні м'язи пальців та кістей рук. З цим пов'язані і труднощі виробки навичок письма. Навантаження на дрібні м'язи рук повинне бути обмежене. Інакше швидко настає втомленість і можуть з'явитися порушення у здоров'ї.

До 6 років опорно-руховий апарат дитини, кісткова та м'язова системи ще не отримують повного розвитку. Через це діти часто приймають неправильні пози (голова нахилена, сутула спина, запала грудна клітина).

Розвиток організму дитини в віці 5-6 років робить її чутливою до різних негативних впливів. Які нерідко приводять до функціональних порушень. Початок шкільного навчання виявляє відхилення в здоров'ї, що були у дитини раніше і протікали непомітно. Через

нерівномірний темп розвитку систем організму діти одного і того ж віку мають індивідуальні відмінності у стані здоров'я.

До вступу до школи дитина повинна досягти певного рівня фізичного та психічного розвитку – це і є шкільна зрілість.

Розвиток психіки, моторики і мови визначають рівень готовності дитини до школи. Працездатність, шкільну успішність і стан здоров'я[22].

Відмічається суттєве зниження всіх видів чутливості. Підвищується можливість сприйняття. Особливу роль в розвитку сприймання відіграє перехід від використання предметних образів до сенсорних еталонів. До шестирічного віку розвивається чітка виборність сприйняття по відношенню до соціальних об'єктів.

Увага в дошкільному віці носить мимовільний характер. Стан підвищеної уваги пов'язаний з орієнтуванням в зовнішньому середовищі. Зовнішні враження з віком змінюються. Підвищення уваги відмічається коли дітям пропонують розглядати картинки, описувати їх зміст, слухати оповідання. Переломним в розвитку уваги дитини є те, що діти вперше свідомо керують своєю увагою, яку спрямовують і утримують на певних предметах. Можливості довільної уваги до 6-7-років вже достатньо великі.

Подібні вікові закономірності відмічаються в процесі розвитку пам'яті. Пам'ять - має мимовільний характер. Дитина краще запам'ятовується те, що викликає інтерес і залишає враження. Обсяг фіксованого матеріалу визначається емоційним відношенням до даного предмету або явищу. В порівнянні з молодшим і середнім дошкільним віком роль мимовільного запам'ятовування у 6-7-річних дітей знижується, а міцність запам'ятовування підвищується. В старшому дошкільному віці дитина здатна відтворити отримані враження через тривалий проміжок часу.

Досягненням старшого дошкільника є розвиток довільного запам'ятовування[3]. Хоча форми цього запам'ятовування відмічаються в віці 4-5 років, але значного розвитку воно досягає до 6-7 років. Одним з умов досягнення успіху є ігрова діяльність, в ході якої дитина повинна вміти

запам'ятовувати і вчасно відтворювати необхідні знання. Особливістю цього віку є те, що дитина 6-7 років запам'ятовувати певний матеріал. Наявність такої можливості пов'язана з тим, що дитина починає використовувати різні заходи, які спеціально призначені для підвищення ефективності запам'ятовування.

Співвідношення довільної і мимовільної форм відмічається у відношенні такої психічної функції, як уява. Великий поштовх в її розвитку забезпечує гра. Умовою якої є наявність заміщеної діяльності і предметів-заступників. В старшому дошкільному віці заміщення переходить до дій з уявленими предметами. Формування уявлення знаходиться залежності від розвитку мови дитини. Уявлення в цьому віці поширює можливості дитини у взаємодії з навколишнім середовищем. Служить разом з мисленням засобом пізнання дійсності.

Мислення дітей шестирічного віку носить образний, конкретний характер. До 7-8 років домінуюче значення набуває ліва півкуля мозку дитини. Розвиток другої сигнальної системи, сприйняття мови враховується в шкільному навчанні - особливо на вербальному, мовному викладанні багатьох шкільних дисциплін. З 6 років у дітей з'являються труднощі при використанні в їх навчанні наочного метода.

У

шестирічних дітей відмічається поява орієнтації на соціальні вимоги[4]. Вимоги ґрунтуються на емоційному відношенні дитини до конкретної людини, яка пред'являє вимоги, очікує покарання чи схвалення. Для усвідомленого відношення до соціальних вимог великого значення набувають колективні рухливі та дидактичні ігри з правилами

Поступово

старший дошкільник засвоює моральні оцінки. Починає враховувати наслідки своїх вчинків. Передбачає результат і оцінку з боку дорослого. З 6-ти років діти усвідомлюють особливості своєї поведінки. Використовують їх в якості мірок для оцінки себе та інших людей. Та все ж поведінка дитини залежить від емоцій. Дисципліна шестирічних дітей на уроці тримається на емоційній зацікавленості в уроці.

Основою самооцінки дитини є

вміння порівнювати себе з іншими дітьми. Шестирічні діти завищують свою самооцінку. До семирічного віку вона диференціюється і декілька знижується. Дитина 6-7 років розглядає оцінку дорослими результатів окремої дії як оцінку своєї особистості взагалі. Використання зауважень при навчанні дітей повинно бути обмежене. Інакше в них з'являється занижена самооцінка та негативне відношення до навчання. Психічний розвиток дитини 6-7 років відрізняється достатньо високим рівнем розумового розвитку. Воно включає розчленоване сприйняття та узагальнені норми мислення[21]. У дитини формується певний обсяг знань та навичок. Інтенсивно розвивається довільна форма пам'яті, мислення, уявлення. Спираючись на них можна спонукати дитину слухати, роздивлятися, запам'ятовувати, аналізувати. Старший дошкільник вміє з'ясовувати свої дії з однолітками, що стають учасниками сумісних ігор або продуктивної діяльності. Його поведінка характеризується наявністю сформованої сфери мотивів та інтересів.

Отже, діти відрізняються один від одного різним рівнем підготовленості до засвоєння знань. Кожний з них володіє індивідуальними здібностями, ліквідувати які вчитель не може. Ці індивідуальні особливості встановлюють свої вимоги на організацію навчального процесу. Люди народжуються на світ з різними типами нервової системи. Саме ці системи надають різні типи темпераментів: сангвінік, холерик, флегматик, меланхолік. Кожен тип не є гарним чи поганим - вони різні. Один має переваги в одних відносинах, а другий - в інших. Темперамент сам по собі не визначає ні здібностей, ні характеру людини. Та різним людям потрібен різний темп і різний режим роботи.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

2.1 Характеристика методів дослідження психологічних чинників становлення особистості в дошкільному віці

Особистість людини — це складне утворення, процес розвитку, становлення, формування якого залежить від багатьох компонентів та чинників як зовнішнього, так і внутрішнього характеру[3].

В період дошкільного віку формуються психологічні якості і механізми особистості. Налагоджуються зв'язки та стосунки. Вони становлять ядро особистості. Внутрішній світ та форми поведінки дають підстави вважати дитину особистістю. Важливими характеристиками особистості є її самооцінка та рівень домагань.

Особистісні якості — це найсуттєвіші особливості особистості, що забезпечують певний кількісний і якісний рівні діяльності та поведінки дитини. До цих особливостей належать темперамент, характер і здібності. Рівень розвитку особистісних якостей визначає неповторність особистості дошкільника, його індивідуальність. Особистісні якості органічно пов'язані і взаємодіють одна з одною в єдиній цілісності дитини, утворюючи неподільний сплав — інтегральну характеристику її індивідуальності[32].

Протягом останніх років орієнтація на особистість, на її індивідуальні якості дедалі більше актуалізується. Особливість дошкільного віку полягає в тому, що він є сенситивним і для становлення індивіду, і для його нівелювання: у цей віковий період можливе перетворення природної своєрідності на сіру безликість. Усе залежить від дорослих, від їхнього спілкування з дітьми. Одна із головних умов становлення особистостей дошкільнят у їхніх індивідуальних

проявах — реалізація індивідуального підходу у навчально-виховній та розвивальній роботі з ними.

Формування індивідуальності — тривалий безперервний процес, який потребує комплексного підходу, адже дитину не виховують частинами. Треба орієнтуватися не на окремі, поодинокі прояви у її розвитку та поведінці, а на комплексне, інтегративне сприйняття індивідуальних рис.

Для визначення індивідуальних особливостей дитини використовуються різноманітні діагностичні методи і методики, зокрема систематичні спостереження, ігрове та графічне обстеження, індивідуальні бесіди й анкетування батьків вихованців[32]. У результаті цього можна умовно виокремити дитину або кілька дітей для подальшої корекційно-розвивальної роботи. Таким чином:

1. Діти, чий розвиток необхідно підтримувати у тому ж напрямку. Таким чином, їхній фізичний розвиток, стан нервової системи, інтелектуальні здібності, характер тощо не викликають тривоги. Вони здебільшого показують найвищі результати, і тим тішать батьків і вихователів. Пропоновані завдання мають обов'язково враховувати високі можливості дошкільників і містити певну складність. Вагому роль відіграє оцінка дорослого, але важливо не перехвалити дитину; висока оцінка досягнень потрібна їй тоді, коли вона долає певні труднощі.

2. Діти, чий загальний розвиток не викликає особливого занепокоєння. Однак, у психічному розвитку спостерігаються поодинокі відхилення, що потребують відповідної цілеспрямованої корекції. Сюди ж відносяться діти, чий здатності за більшістю параметрів оцінюються середнім балом. Зазначені особливості розвитку дітей необхідно враховувати, організовуючи заняття, добираючи завдання, будуючи виховну роботу. Психолог працює з дітьми епізодично, здійснюючи загальну корекцію виховних впливів педагогів та батьків[32]. У разі потреби він сам проводить спеціальні корекційні заняття — найчастіше тоді, коли наявна велика відмінність окремих показників розвитку: високі інтелектуальні здібності, але низька комунікабельність тощо.

3. Діти, які потребують особливої уваги педагогів і психологів, — педагогічно занедбані або із затримкою психічного розвитку. Діагностування, як правило, за більшістю параметрів дає низькі показники. З такими дітьми психологи і вихователі групи мають інтенсивно працювати, спрямовуючи зусилля на досягнення ними такого рівня психічного розвитку, коли стає можливим навчання у школі. Розвивальна робота індивідуального характеру передбачає використання різноманітних комплексів, ігрових вправ та завдань. Ставлення педагогів до таких дітей аж ніяк не може бути скептичним й зверхнім — тільки віра у можливості дитини, схвалення її дій можуть викликати бажання діяти і бути впевненою у собі.

Корекційно-розвивальна робота розпочинається тоді, коли дитина приходить до дошкільного закладу, і триває вона протягом усього перебування її в ньому (до вступу до школи) [32].

Дослідження проводилося на базі Тамаринського ЗДО. Але в умовах карантину для проведення роботи було взято 2 дитини: 1) Коваленко Ірина, 04.02.2013 року народження; 2) Козелець Іванна, 18.01.2015 року народження.

Анкета

«Історія індивідуального психічного розвитку»

(для батьків)

1. Коваленко Ірина, 7 років.
2. Перебіг вагітності матері проходив без ускладнень, інфекційних захворювань, стресів та емоційної напруги не було.
3. Перебіг пологового процесу нормальний.
4. Стан здоров'я дитини на момент обстеження – задовільний , перенесених захворювань немає.
5. Ситуації емоційного потрясіння - розлука з мамою, в 4 роки.
6. Страхів не має.

7. Спостерігаються такі невротичні прояви: безцільно бігає по коридору, заглядає в усі кімнати, дратівлива, плаксива.
8. Дитина почала ходити в 12 місяців, не говорить, доглядали - батьки.
9. У сім'ї найчастіше спілкується з дорослими.
10. Прибирає іграшки після себе, ставить взуття в відведене місце.
11. Грати з іграшками.
12. У вільний час дитина грає, дивиться телевізор, книги, журнали.
13. Зацікавленість проявляється в розгляданні кольорових сторінок в книзі.
14. Дитині властиві такі риси характеру: наполегливість, плаксивість, роздратованість.
15. У поведінці спостерігається відмова від поставлених їй завдань.
16. Вихователям та адміністрації дошкільного закладу бажано витривалості, йти до поставлених цілей, здоров'я, не втрачати віри в себе.

Методи діагностики темпераменту та характеру

Індивідуальні особливості психіки дитини спостерігаються ще до того, як вона стає особистістю. Вони створюють у неї своєрідне психологічне підґрунтя, на якому в майбутньому виростають риси особистості, характерні тільки для неї. Ці риси у всіх людей різні.

Такими стійкими психологічними властивостями дитини від народження є властивості темпераменту, а прижиттєвими — риси характеру.

Темперамент — це індивідуально-своєрідні властивості психіки, які визначають динаміку психічної діяльності, однаково виявляються в різноманітній діяльності незалежно від її змісту, цілей, мотивів і залишаються постійними[33]. Властивості темпераменту є тими природними властивостями, які визначають динамічну сторону психічної діяльності дитини:

- 1) швидкість виникнення психічних процесів та їх стійкість (швидкість запам'ятовування, тривалість уваги);

- 2) психічний темп і ритм (швидкість виконання певних дій);
- 3) активність психічних процесів (сила почуттів, активність волі);
- 4) спрямованість психічної діяльності на певні об'єкти (бажання контактувати з новими людьми, прагнення нових вражень).

Різні властивості людини не випадково поєднуються одні з одними, а закономірно пов'язані між собою, утворюючи певним чином організовану структуру, яка характеризує тип темпераменту. Головними типами темпераменту до цього часу вважаються ті чотири, які були виокремлені в античній науці: сангвінічний, холеричний, флегматичний і меланхолічний.

Індивідуальна своєрідність дитини виявляється як у її темпераменті, так і в характері, що включає в себе погляди, інтереси, думки дитини, їх зміст: те, чим керується вона, як ставиться до себе, до інших людей, до дорученої справи. Темперамент і характер особистості є нерозривною єдністю, що обумовлює її властивості. Однак, темперамент (тип нервової системи) має вроджену основу, а характер формується упродовж життєдіяльності[33]. Він охоплює багато компонентів, що постають як єдине ціле, тому жодну притаманну дитині рису не можна розглядати відокремлено від інших якостей її характеру. Характер визначається сукупністю всіх рис, які виявляються в діях і вчинках. Сенситивним періодом для становлення характеру вважають вік від двох-трьох до дев'яти років.

Анкета для визначення темпераменту

Інструкція дорослому: «Притаманні дитині якості оцініть знаком «+», і знаком «-» — не притаманні».

Прізвище, ім'я дитини Козелець Іванна, 5 років

№ п/п	Характеристика рис темпераменту дитини	Оцінка
Сангвінік		
1.	Енергійна, активна	+
2.	Легка адаптація до нових умов	+
3.	Швидка реакція на новизну, любить все нове	+
4.	Життєрадісна, весела, висока емоційність	+

5.	Привітна і відкрита у спілкуванні, товариська	+
6.	Уміє долати труднощі, урізноманітнює свої заняття	+
7.	Конструктивно розв'язує конфліктні ситуації	-
8.	Працелюбна, витримана, довго не втомлюється	+
9.	Мовлення голосне, швидке, емоційно виразне	+
10.	Легко засинає, швидко прокидається	+

№ п/п	Характеристика рис темпераменту дитини	Оцінка
Флегматик		
1.	Спокійна, врівноважена	+
2.	Повільна адаптація до нових умов	-
3.	Уповільнена реакція на новизну	-
4.	Млява, низька емоційність, невиразність міміки	-
5.	Віддає перевагу звичному, стійкому колу спілкування	-
6.	Не по роках розважлива, досить терпляча	+
7.	Не вступає у конфлікти з однолітками	+
8.	Висока працездатність, наполеглива у досягненні мети	+
9.	Мовлення повільне, спокійне, емоційно невиразне	-
10.	Сон міцний на постійному місці, важко прокидається	-

№ п/п	Характеристика рис темпераменту дитини	Оцінка
Холерик		
1.	Неспокійна, запальна, неприборкана	-
2.	Досить швидка адаптація до нових умов	+
3.	Активна реакція на новизну	+
4.	Блискавичний спалах емоцій, відсутній самоконтроль	-
5.	Дуже нетерпляча, дратівлива	-
6.	Не здатна самостійно організувати свою діяльність	-
7.	Конфліктна у групі однолітків, часто б'ється	-
8.	Має велику невичерпну життєву енергію	+
9.	Мовлення швидке, нерівномірне, часто незрозуміле	-
10.	Під час сну часто виявляє занепокоєння	-

№ п/п	Характеристика рис темпераменту дитини	Оцінка
Меланхолік		
1.	Загальмована, малоактивна	-
2.	Адаптація до нових умов болісна і довга	-
3.	Замкнута, уникає нових ситуацій, вражень	-
4.	Підвищена чутливість, уразливість, плаксивість	-

5.	Почуття глибокі, сильні, зовні не виражені	-
6.	Обережна, нерішуча, не вірить у свої сили	-
7.	Намагається уникнути конфліктів	+
8.	Швидка втомлюваність під час напруження	-
9.	Мовлення тихе, уповільнене, уривчасте	-
10.	Важко засинає і погано спить	-

Оцінювання результатів

Оцінки виставляються в балах: 1 бал за позитивну відповідь, позначену знаком «+». Результати додаються, визначається кількість балів за кожним типом темпераменту і загальна кількість балів за всіма типами.

6–10 балів — риси типу темпераменту у дитини виражені повною мірою.

4–5 балів — риси типу темпераменту притаманні дитині значною мірою.

1–3 бали — риси типу темпераменту у дитини дуже мало.

Кількість балів за кожним типом темпераменту: сангвінік -9; флегматик – 4; холерик – 3; меланхолік – 1.

Загальна кількість балів за всіма типами- 17.

Визначення гіперактивності

Активність дитини — необхідна умова становлення її особистісних якостей. Слід відрізняти активність дитини від гіперактивності. Головна відмінність активної дитини від гіперактивної полягає в тому, що гіперактивна дитина рухається безцільно, не затримуючи увагу на будь-якому, навіть найцікавішому предметі, незалежно від ситуації. На неї не діють ні прохання, ні погрози, ні навіть покарання. Гіперактивна дитина імпульсивна. У неї не діє механізм самоконтролю, на відміну від її однолітків, навіть дуже розпещених.

Гіперактивна дитина завдає багато клопотів і неприємностей найближчому оточенню — вдома, у дошкільному закладі[32]. Страждає і сама дитина. Адже вона не може поводитися так, як вимагають дорослі, і не тому, що не хоче, а тому, що її фізичні можливості не дають їй змоги зробити це.

Такій дитині складно тривалий час сидіти не рухаючись, не розмовляти. Постійні зауваження, погрози, покарання не поліпшують її поведінки, а іноді стають джерелом нових конфліктів. Такі форми впливу можуть призвести до формування у дитини негативних рис характеру.

Гіперактивна дитина ніколи не стане слухняною і поступливою. Просто необхідно навчитися жити у злагоді і співпрацювати з нею.

Діагностичні критерії гіперактивності

№п/п	Діагностичні критерії гіперактивності	Оцінка
1.	Непоследовна у поведінці, не контролює своїх дій і вчинків.	0
2.	Метушлива, не може сидіти спокійно, метушиться, бігає	0
3.	Нездатна довго бути уважною, постійно відволікається на сторонні подразники	0
4.	З великим ентузіазмом береться за завдання, але не закінчує його	0
5.	Негативно ставиться до завдань, що потребують розумового напруження.	0
6.	Подобається робота, яку можна швидко виконати	1
7.	Часто втручається у розмову старших, у діяльність інших дітей	0
8.	Має низькі організаторські здібності	0
9.	Не може грати у тихі ігри, відпочивати	1
10.	Спить набагато менше від інших дітей	0

Оцінювання результатів

Оцінки виставляються в балах (0, 1 бал) за всіма критеріями. Результати додаються, визначається загальна кількість балів. Максимальний результат — 10 балів.

Висновки про рівень гіперактивності

2-3 бали – низький

Базові якості особистості

Самостійність

№ п/п	Діагностичні критерії сформованості самостійності	Оцінка
1.	Здатність діяти незалежно від допомоги та керівництва дорослого	1
2.	Покладання на власні сили	1
3.	Ініціативність у різних починаннях	1
4.	Елементарна критичність та самокритичність	1
5.	Спроможність відстояти у суперечці власну думку	1
6.	Здатність відмовитися від допомоги	0
7.	Доведення можливості обходитися своїми силами, гордість за це	1
8.	Очікування від оточення схвалення готовності розв'язувати проблеми власними силами	1
9.	Усвідомлення значення самоактивності для продуктивної життєдіяльності	1
10.	Володіння загальною самооцінкою та реалістичним образом «Я»	1

Оцінювання результатів

Оцінки виставляються в балах (0, 1 бал) за всіма критеріями. Результати додаються, визначається загальна кількість балів. Максимальний результат — 10 балів.

Висновки про рівень сформованості самостійності

8–9 балів — високий

Працелюбність

№п/п	Діагностичні критерії працелюбності	Оцінка
1.	Готовність до роботи, суспільно значущої праці	1
2.	Відповідальність за якість кінцевого продукту індивідуальної та спільної праці	1
3.	Здатність відмовитися від задоволення та розваг на користь виконання необхідного	1
4.	Здатність передбачати результат праці	0
5.	Уміння планувати свої дії, добирати потрібні знаряддя праці	1
6.	Наполегливість при виконанні завдань	1
7.	Спроможність мобілізуватися на подолання труднощів, досягнення поставленої мети	1

8.	Внесення з власної ініціативи коректив у зроблене, виправлення помилок	1
9.	Самостійність в обслуговуванні себе	1
10.	Здатність до самооцінних суджень	1

Оцінювання результатів

Оцінки виставляються в балах (0, 1 бал) за всіма критеріями. Результати додаються, визначається загальна кількість балів. Максимальний результат — 10 балів.

Висновки про рівень сформованості працелюбності

8–9 балів — високий

Людяність

№ п/п	Діагностичні критерії людяності	Оцінка
1.	Обізнаність з моральними правилами і нормами поведінки в соціумі	1
2.	Відчуття своєї належності до дитячого товариства	1
3.	Здатність дорожити взаєминами з іншими дітьми	1
4.	Прихильність до однолітків	1
5.	Уміння рахуватися з товаришами	1
6.	Культура поведінки в суперечці	1
7.	Толерантність у стосунках з однолітками та дорослими	1
8.	Здатність побачити труднощі іншого, адекватно відгукнутися на його успіх–неуспіх	1
9.	Уміння відстоювати свою гідність	0
10.	Уміння визнавати чесноти інших людей	0

Оцінювання результатів

Оцінки виставляються в балах (0, 1 бал) за всіма критеріями. Результати додаються, визначається загальна кількість балів. Максимальний результат — 10 балів.

Висновки про рівень сформованості людяності

8–9 балів — високий

Розсудливість

№ п/п	Діагностичні критерії розсудливості	Оцінка
1.	Обдуманість та виваженість у вчинках	1
2.	Уміння аналізувати різні життєві обставини	0
3.	Розсудливе ставлення до навколишнього	1
4.	Розмірковування з приводу доцільності рішень та ймовірних наслідків	1
5.	Елементарні самостійні судження	1
6.	Послідовність у викладі думок	1
7.	Дотримання елементарних законів логіки при побудові умовисновків	1
8.	Уміння виробляти елементарні припущення	1
9.	Здатність стримувати імпульсивні поривання	1
10.	Елементарні прогностичні оцінки результату своїх дій	1

Оцінювання результатів

Оцінки виставляються в балах (0, 1 бал) за всіма критеріями. Результати додаються, визначається загальна кількість балів. Максимальний результат — 10 балів.

Висновки про рівень сформованості розсудливості

8–9 балів — високий

Справедливість

№ п/п	Діагностичні критерії справедливості	Оцінка
1.	Здатність керуватися у взаємодії з іншими дітьми моральними правилами	1
2.	Уміння орієнтуватися на правду як соціально схвалену чесноту	1
3.	Спроможність не порушувати прав і не утискати свобод інших	1
4.	Уміння керуватися в своїй діяльності не лише особистими інтересами, а й інтересами інших дітей	1
5.	Уміння діяти певною мірою безсторонньо, відповідно до істини	1
6.	Уміння справедливо розподіляти ігрові ролі, іграшки, матеріали, знаряддя	1
7.	Намагання бути не егоїстичним	1

8.	Чесність і правдивість у стосунках з дорослими та однолітками	1
9.	Намагання керуватися совістю як внутрішньою етичною інстанцією	1
10.	Орієнтування на добро як на найвищу людську чесноту	1

Оцінювання результатів

Оцінки виставляються в балах (0, 1 бал) за всіма критеріями. Результати додаються, визначається загальна кількість балів. Максимальний результат — 10 балів.

Висновки про рівень сформованості справедливості

10 балів — дуже високий

Самовладання

№ п/п	Діагностичні критерії самовладання	Оцінка
1.	Здатність контролювати власну поведінку	1
2.	Уміння регулювати емоції	1
3.	Мобілізація на долання труднощів	0
4.	Здатність діяти конструктивно	0
5.	Раціональність у поведінці	1
6.	Утримання від необачних дій	1
7.	Терплячість та витривалість	1
8.	Задоволення від випробування власної волі	0
9.	Здатність утримуватися від сліз та вередувань у разі неспіху, програшу, зіткнення з труднощами	1
10.	Уважність до власної вольової поведінки	0

Оцінювання результатів

Оцінки виставляються в балах (0, 1 бал) за всіма критеріями. Результати додаються, визначається загальна кількість балів. Максимальний результат — 10 балів.

Висновки про рівень сформованості самовладання

4–7 балів — середній

Самолюбність

№ п/п	Діагностичні критерії самолюбності	Оцінка
1.	Самоповага	1
2.	Симпатія до себе	1
3.	Інтерес до себе	1
4.	Самопідтримка	0
5.	Самодопомога	1
6.	Самоствердження	0
7.	Відстоювання власної гідності	1
8.	Перебільшення власних досягнень	0
9.	Домагання уваги та прихильності дорослих і однолітків	0
10.	Негативна реакція на докучливість, набридання та образи однолітків	0

Оцінювання результатів

Оцінки виставляються в балах (0, 1 бал) за всіма критеріями. Результати додаються, визначається загальна кількість балів. Максимальний результат — 10 балів.

Висновки про рівень сформованості самолюбності

4–7 балів — середній

Спостережливість

№ п/п	Діагностичні критерії спостережливості	Оцінка
1.	Свідома зосередженість на комусь/чомусь	0
2.	Уміння розглядати	1
3.	Уміння вдивлятися	1
4.	Уміння дивитися і бачити	1
5.	Уміння слухати і чути	1
6.	Уміння порівнювати, аналізувати	1
7.	Уміння розмірковувати з приводу побаченого	1
8.	Уміння фантазувати з приводу побаченого	1
9.	Уміння передавати нові враження словом, кольором, рухами	0
10.	Уміння відокремлювати головне від другорядного	1

Оцінювання результатів

Оцінки виставляються в балах (0, 1 бал) за всіма критеріями. Результати додаються, визначається загальна кількість балів. Максимальний результат — 10 балів.

Висновки про рівень сформованості спостережливості

8–9 балів — високий

Відповідальність

№ п/п	Діагностичні критерії відповідальності	Оцінка
1.	Відмова від гри на користь важливої для інших праці	1
2.	Прояви ретельності та кмітливості	1
3.	Уміння доводити розпочату справу до кінця	1
4.	Здатність дотримуватися правил доцільної поведінки	1
5.	Усвідомлення значущості власної діяльності та поведінки для рідних та близьких	0
6.	Намагання дотримуватися свого слова	1
7.	Правдивість у поведінці	1
8.	Прагнення бути чесним перед своїм сумлінням	1
9.	Відповідальність за свої дії, вчинки, їхні наслідки для оточення	0
10.	Здатність поводитися відповідно до моральних норм при відсутності контролю з боку дорослого	1

Оцінювання результатів

Оцінки виставляються в балах (0, 1 бал) за всіма критеріями. Результати додаються, визначається загальна кількість балів. Максимальний результат — 10 балів.

Висновки про рівень сформованості відповідальності

8–9 балів — високий

Креативність

№ п/п	Діагностичні критерії креативності	Оцінка
1.	Чутливість до проблем, готовність їх розв'язувати власними силами	1
2.	Схильність руйнувати чи змінювати стереотипи, відмовлятися від шаблонів, відходити від зразків	0
3.	Швидкість аналогій, протиставлень, асоціацій	0

4.	Загострене сприйняття неточностей, недоліків, відхилень, незвичності, складності	1
5.	Уміння підійти до проблеми з різних точок зору	1
6.	Уміння вносити щось нове, висувати оригінальні ідеї, розв'язувати нові завдання, досягати незвичних результатів	1
7.	Пошуково-перетворювальне ставлення до дійсності, висока пізнавальна активність, допитливість	1
8.	Уміння переходити від одного способу розв'язання до іншого, переключатися, переконструювати елементи в нових комбінаціях	1
9.	Сміливість і незалежність суджень, здатність до постановки власної мети	1
10.	Здатність прогнозувати, передбачати, формулювати гіпотези, робити припущення	0

Оцінювання результатів

Оцінки виставляються в балах (0, 1 бал) за всіма критеріями. Результати додаються, визначається загальна кількість балів. Максимальний результат — 10 балів.

Висновки про рівень креативності

4–7 балів — середній

Отже, особистість людини — це складне утворення, процес розвитку, становлення, формування якого залежить від багатьох компонентів та чинників як зовнішнього, так і внутрішнього характеру.

Протягом останніх років орієнтація на особистість, на її індивідуальні якості дедалі більше актуалізується.

Одна із головних умов становлення особистостей дошкільнят у їхніх індивідуальних проявах — реалізація індивідуального підходу у навчально-виховній та розвивальній роботі з ними.

2.2 Оптимізація особистісного розвитку дитини дошкільного віку

Розвиток природного потенціалу зростаючої особистості сьогодні є однією з-поміж актуальних проблем дошкільної освіти (Закон України „Про дошкільну освіту”, Базовий компонент дошкільної освіти, його методичне забезпечення та діючі програм розвитку). Тому увага вихователів спрямована на розвиток у дитини здатності самовизначатися. У життєвому просторі відповідно до вікових можливостей проявляти творчість.

Процес самовираження пов'язаний з виникненням низки новоутворень дошкільного дитинства. Діти старшого дошкільного віку активно реалізують себе та власні здібності. Формування особистості зумовлені різними чинниками, серед яких: оволодіння дошкільником власним тілом, усвідомленням здатності до різних самостійних дій та рішень, розвиток мовлення як форми існування свідомості. Процес становлення особистості охоплює як невід'ємний компонент формування її свідомості та самосвідомості.

Отже, творче самовираження зумовлене потребою дітей у самопізнанні, прагненні вирізнитися з-поміж інших. Вагому роль у цьому контексті відіграє художньо-творча діяльність. У сучасній психолого-педагогічній літературі висвітлюються різноманітні підходи до розуміння особливостей творчості зростаючої особистості. Елементарні форми самосвідомості починають складатися і розвиватись у дитини упродовж дошкільного віку у процесі активної діяльності. Поява самосвідомості наприкінці дошкільного дитинства – це важливе якісне новоутворення. Вік дошкільного дитинства є періодом становлення психологічних механізмів особистості. Діти у процесі пізнання навколишнього світу відчують потребу вільно творчо виражати своє „Я”. В такий спосіб діти дошкільного віку дедалі більше пізнають себе та відкриваються для оточуючих.

Творча позиція – це чутливість дошкільників до образних вражень, нездоланна цікавість до довкілля, уява, яка виявляється у всіх видах

активності. Творчі прояви зростаюча особистість проявляє не лише в активних діях, а в особливому творчому процесі.

Входження дошкільника у світ людей постає як неперервний ланцюг „відкриття для себе”. Результатом „відкриття для себе” є створення і засвоєння нових предметів та явищ. Зміни в самій дитині виникають за допомогою нових способів її діяльності, знань, умінь. „Відкриття для себе” є переважно „відкриттям себе”, яке часто не усвідомлюється самою дитиною. На перший план виступає суб’єктивна новизна продуктів творчості. Дитина відкриває довкілля нове про себе.

У деяких видах творчої діяльності діти дошкільного віку можуть здійснювати нові відкриття. Дитячу творчість слід розуміти як створення дитиною значущого для неї продукту, що характеризує створений образ. Фантазування і творчість згасають та знижуються у дітей старшого дошкільного віку. З віком діти стають реалістами. Прояви творчості у багатьох ситуаціях життєдіяльності дитини не здобувають особливої цінності.

Творчості дітей притаманні: оригінальність, здатність по новому розв’язувати проблеми; утворення нових слів, рим; здатність дитини виділяти функції об’єкта, щоб побачити в ньому нові можливості.

Ознакою творчості дошкільників є притаманна діяльності дитини емоційність. Прагнення шукати й багато разів отримувати втіху, набагато більшу від процесу, аніж від результату.

Характерними ознаками зростаючої особистості є:

- можливість і спосіб викладу ідей;
- самостійне перенесення засвоєних знань у нову ситуацію;
- віднаходження нових функцій предмета;
- виявлення проблеми у стандартній ситуації;
- бачення структури об’єкта;
- здатність до альтернативних рішень;
- комбінування раніше засвоєних способів діяльності з новими.

Творчі здобутки зумовлені певним рівнем розвитку емоційно-чуттєвої сфери. Творчість пов'язана із самостійно народженим оригінальним задумом. Добирання оригінальних засобів його реалізації. Створенням нового унікального творчого продукту.

Основним структурним компонентом розвитку творчості дитини у старшому дошкільному віці стає проблемність, яка забезпечує постійний потяг дитини до нового. Категорія самовираження відіграє важливу роль у розвитку потенційних творчих можливостей дитини. Дорослий створює умови для самовираження дитини. Пробуджує у неї творчу активність [34; 37; 39; 40].

Мовленнєво-творча діяльність дошкільника задовольняє його головну потребу в самоствердженні та самореалізації. Мовленнєво-творча діяльність виступає засобом самовираження зростаючої особистості. Мовленнєва творчість дитини має прояви у спілкуванні з однолітками і дорослими.

Самовираження дошкільників полягає у вмінні дитини розкрити своє „Я”. У творчій розповіді виявити свою індивідуальність і неповторність [36]. При дослідженні мовленнєвого самовираження дітей дошкільного віку у процесі життєдіяльності, надається перевага мовленнєвому розвитку дошкільників. Охопленню вміння висловлюватися, передавати словом різноманітні враження, почуття, ставлення.

Розвиток особистості дошкільника пов'язаний зі зміною його ставлення до навколишнього світу та самого себе. Кожна зміна виступає новим етапом у розвитку свідомості дитини. Наявність самосвідомості поведінки є показником становлення у дітей уже на етапі дошкільного дитинства. Процес творчого самовираження дошкільника у різних видах художньо-творчої діяльності пов'язаний з розвитком самосвідомості зростаючої особистості [34; 35; 36; 40].

Дошкільне дитинство є найбільш сприятливим періодом розвитку творчості. Дитина готова до соціалізації, а з іншого боку – ще не соціалізована. У віці трьох років у неї з'являється потреба діяти, як дорослий. Особливості зазначеного вікового періоду полягають у надзвичайній сприятливості дитини

до творчості та високому рівні спостережливості. Це є основою для реалізації дитиною дошкільного віку свого природнього потенціалу у різних видах діяльності.

Важливою умовою розкриття зростаючою особистістю свого внутрішнього світу є її вільна діяльність у створених дорослими сприятливих умовах. Дорослому відведено роль опосередкованого учасника та організатора. Він стимулює активність дитини, заохочує її проявити ініціативу та творчість.

Навчання виховує, але значно глибше організовує життєдіяльність дитини. Виступає як поле впорядкованої свободи дитини, коли її виховують вільною, але з почуттям відповідальності. Виховання і навчання, орієнтоване не на формування в дитини механізму саморозвитку. Кінцевий продукт – здатність у діяльності та поведінці відтворювати соціально задані зразки. Він сприяє розвитку творчості дошкільника, його вмінню само організовуватися. Приймати елементарні рішення, виявляти вигадку і фантазію. Висловлювати свої судження, довіряти власній самооцінці [40]. Щоб дитина дошкільного віку творчо проявила свій природний потенціал, дорослим у родині та дошкільних навчальних закладах потрібно створювати сприятливі для цього умови. Значущий вплив на дітей справляють батьки та педагоги.

Дорослий виступає керівником дитячої продуктивної діяльності, а не партнером. У такому навчально-виховному процесі потребу дитини в творчій самореалізації гальмують через педагогічну позицію об'єкта виховного впливу. Важливо розширити коло взаємодії дорослого й дошкільників у процесі різних видів художньо-творчої діяльності. Де педагог, розкриває шлях до творчої самореалізації зростаючої особистості. У творчому процесі важлива особистісна взаємодія, – саме за такої умови, педагог і зростаюча особистість будуть реалізовувати власний природний потенціал. Педагог у процесі самореалізації наповнює змістом внутрішній світ дитини в найбільш сприятливий період її розвитку. Співтворчість дорослого і дитини є унікальним творчим союзом. Завдяки якому у дошкільника виникає потреба

творчо виразити й проявити себе. Цінністю спільної творчої діяльності є особистісні новоутворення, що виникають у процесі співтворчості [38].

Вихователь - це професійна роль. Вона полягає в тому, щоб узяти на себе відповідальність за розвиток особистості вихованця. Педагог постійно віднаходить оптимальний шлях вирішення педагогічних завдань, який потребує самостійності, здібності до творчості. Вихователь виступає як джерело перетворення життєвих ситуацій у значущому для дитини напрямі. Створення сприятливих умов обумовлює розвиток зростаючої особистості. Закладений у ній спосіб пізнання, переживання, перетворення забезпечує прояви здібностей до її саморозвитку [42].

Провідна виховна позиція має передбачати створення умов, які б забезпечували оптимальні можливості самоутвердження його таланту [35]. Особистість дитини й педагога – є передумовою ефективного впливу на розвиток дитини. Ця модель виховання досягає розвивальної мети, оскільки спрямована на усвідомлення вихованцем себе як особистості. Дитина має відчувати себе індивідуальністю, а дорослий спрямовувати зусилля на розвиток її світогляду, самосвідомості, базових якостей.

Спеціально розроблені форми і методи у дошкільних навчальних закладів сприятимуть оптимізації творчості дошкільників. З-поміж них можна виокремити: вправи на формування позитивного образу „Я”; методика „музичного фантазування”; методика „школа партнерства”.

Бесіди про різні види мистецтва, бажано, щоб включали проблемні, пошукові завдання, створення уявної ситуації, співвідношення власних переживань і емоцій за змістом творів. Зазначені завдання стимулюють дитину до самостійного пошуку адекватних засобів виразності у процесі художньої діяльності; розвитку уяви, фантазії; „вигадування вже вигаданого”, „входження в казку” тощо.

Розвиток творчості дошкільника, його самостійність залежать від суб’єкт-суб’єктного характеру спілкування педагога з дитиною. Суть в спілкуванні дитина-дорослий полягає у самореалізації кожного суб’єкта

виховного процесу. Педагог має можливість виявити себе як особистість. Розвиватися так само, як дитина. Важливо, щоб у творчому співбутті дитина бачила поряд із собою не лише педагога, а творчого, старшого партнера, здатного до саморозвитку. Лише так педагог і зростаюча особистість отримують право на індивідуальну творчість.

Активність педагога є творчим пошуком конкретних дій стосовно конкретної дитини. Методика виховної роботи щоразу народжується заново, оскільки вихователь, за потреби оновлює методи і прийоми індивідуальності кожної дитини старшого дошкільного віку.

У діяльності педагога народжується, успадковується та розвивається заново багатовіковий досвід оптимістичного і життєствердного спілкування наставника з дітьми. Для старших дошкільників є важливим не лише доброзичливе ставлення до них дорослих, а особливої значущості набуває повага, розуміння, співпереживання батьків та педагогів дитині.

У дитини-дошкільника виникає прагнення до схвалення з боку оточуючих. За сприятливих умов у дітей виростає потреба почуття впевненості в собі. Потреба досягати успіхів, самостійність, цілеспрямованість і т. д. Негативний досвід спілкування гальмує прагнення дитини до самоствердження. Це негативно відображається на розвитку дитячої особистості. Дорослий має з довірою чекати, поки вона сама зробить те, що їй під силу зробити самостійно.

Для повноцінного розвитку особистості необхідна інформація з навколишнього світу. Дитинству притаманне прагнення до доповнення, потреба і здатність до освоєння буття. Потреба у спілкуванні з дорослими виникає ще в ранньому дитинстві. Дорослий цілком забезпечує усі життєві потреби дитини. У будь-якій оцінці для дитини важливою є увага з боку дорослого. У ранньому віці дитина ще не розуміє звернених до неї слів. Не виділяє самого змісту оцінки, але є чутливою до емоційного ставлення дорослих [42].

Емоційна близькість та позитивна підтримка значущим дорослим дитини викликає у неї потребу в схожості, значною мірою впливає на її поведінку та особистісний розвиток. Наслідування дорослих є механізмом формування у дитини самосвідомості та самооцінки. Вона пізнає не лише навколишній світ, але й саму себе. Будує власне бачення світу, включається до системи соціальних стосунків.

У дитини з перших днів життя з'являється величезна потреба в любові, відчутті потрібності іншим. Це є найнеобхіднішою умовою особистісного розвитку. Цю потребу задовольняють через вербальне і невербальне спілкування у родині. Суть якого полягає у привітному погляді, ласкавих дотиках, прямих висловлюваннях: „Як добре, що ти є на світі”, „Я рада тебе бачити” тощо. Доброзичливе ставлення до дитини в родині стає основою, на якому вибудовується інтерес до довкілля. Головним принципом доброзичливого ставлення до „Я” дошкільника є принцип безумовного „прийняття дитини”. Це відіграє значуще значення для розвитку її особистості. Основою такого спілкування виступає довіра та доброзичливість. Зростаюча особистість виробляє власне ставлення яке передбачає ціннісну особистісну позицію як до іншого, так і до себе самої.

Робота з батьками полягає у залученні дорослих до спільного виконання творчих завдань разом з дітьми. В обґрунтуванні педагогічних умов, форм і методів розвитку досліджуваного явища, до уваги беруться основні аспекти: бажання дошкільника заявити своє „Я”; розвиток креативності дитини; сприяння прояву творчості у різних сферах життя; налагодження партнерського спілкування між дорослим і дитиною, встановлення атмосфери співтворчості.

Метою та запорукою успішного буття людини в світі виступає самореалізація, повноцінне розкриття свого творчого потенціалу. У психології та педагогіці розглядаються проблеми самореалізації вільної особистості. Особистість реалізує своє „Я” як суб'єкт культури. Об'єктивує свої здібності й можливості у процесі творчості. Творчість завжди пов'язана з бажанням

людини виразити себе. Зовнішні прояви поведінки та діяльності дають змогу зрозуміти думку, почуття та наміри особистості, Основою різних форм творчого самовираження є прояв людиною свого „Я” – тобто самореалізуватися.

Актуальною для раннього онтогенезу є проблема творчого самовираження. Вона характеризується високим рівнем спостережливості, уваги, фантазії, чутливості до мови. Усе наведене разом, виступає основою реалізації дитиною-дошкільником свого творчого потенціалу у різних видах діяльності.

Отже, узагальнення психології та педагогіки дають змогу стверджувати, що основні новоутворення дошкільного дитинства засвідчують факт становлення дошкільника як особистості. Перетворення його на суб'єкт різних видів діяльності. Підґрунтям творчого самовираження є різні види мистецтва. Ланкою, яка пов'язує дитину і мистецтво, є художньо-творча діяльність. Створені сприятливі умови для розвитку дитячої художньої творчості дозволяють зростаючій особистості виразити власні думки. Ставлення до себе та інших шляхом віднаходження адекватних образно виразних засобів і реалізувати свій потенціал.

ВИСНОВКИ

Стрімкий розвиток дитячого організму та шлях дитини до розкриття свого внутрішнього світу є періодом дошкільного віку. Основними особливостями цього віку є: нова соціальна ситуація розвитку де провідною

діяльністю стає гра. В процесі гри дошкільники опановують різні види діяльності. У них виникають важливі новоутворення у психічній та особистісній сферах. Відбувається інтенсивний інтелектуальний розвиток дитини. Формується готовність до навчання у школі.

Інтереси малюка безмежні. Кожна подія залишає слід у дитячій пам'яті. Кожне нове заняття формує світогляд та впливає на становлення особистості.

Як соціальна істота людина починає розвиватися ще з немовлячого віку. Джерелом і умовою цього розвитку є суспільне середовище. З допомогою людей вона весь час взаємодіє з навколишньою дійсністю. Важливу роль у психічному розвитку та становленні дитини як особистості відіграє взаємодія із середовищем, із соціальним оточенням, мікросередовищем та засвоєння культури людства.

Особистістю вважається людина, яка досягла певного рівня психічного розвитку. В якій склалися власні погляди на оточення та набули структури психічні процеси і властивості.

Провідну роль у формуванні особистості відіграють соціальні обставини, до числа яких відносяться наступні: макро- та мікросоціосередовище, виховання, діяльність, соціальна взаємодія у всьому різноманітті його різновидів, спілкування з іншими людьми. Дитина оволодіває мовленням, прямоходінням. Навчається діяти з найпростішими побутовими предметами. Виникають перші види діяльності, які мають цілеспрямований, планований характер. Значного розвитку досягає спілкування як з дорослими, так і з ровесниками. Поведінка дитини спрямовується нею згідно з вимогами дорослих, закріпленими у правилах.

Особистість людини — це складне утворення, процес розвитку, становлення, формування якого залежить від багатьох компонентів та чинників як зовнішнього, так і внутрішнього характеру.

За період дошкільного віку у дитини формуються психологічні якості і механізми особистості. Налагоджуються зв'язки та стосунки. Вони становлять

ядро особистості. У цей період формується стійкий внутрішній світ, який дає підстави вважати дитину особистістю. Важливими характеристиками особистості є її самооцінка та рівень домагань.

Особистісні якості — це найсуттєвіші особливості особистості, що забезпечують певний кількісний і якісний рівні діяльності та поведінки дитини. До цих особливостей належать темперамент, характер і здібності. Рівень розвитку особистісних якостей визначає неповторність особистості дошкільника, його індивідуальність. Особистісні якості органічно пов'язані і взаємодіють одна з одною в єдиній цілості дитини, утворюючи неподільний сплав — інтегральну характеристику її індивідуальності.

Протягом дошкільного віку в психіці дитини виникають важливі для її подальшого життя психологічні новоутворення:

1. розвивається творча діяльність, яка проявляється у здатності перетворювати навколишню дійсність, створювати нове;
2. психічні процеси працюють в режимі єдиної інтелектуальної діяльності. Проявляється об'єднання зовнішніх і внутрішніх дій;
3. успішно функціонує внутрішнє мовлення як засіб мислення. З'являється довільна поведінка;

4. дитиною усвідомлюються норми і правила. Саме вони починають керувати її поведінкою. Перетворюють дії на регульовані вчинки;
5. виникають моральні настанови, які розрізняють добре і погане;
6. дитина вже не може жити у безладі.

Вона намагається впорядкувати, збагнути закономірні відношення навколишнього світу.

На дошкільний вік припадає велика кількість сензитивних періодів (психічна функція розвивається особливо інтенсивно). Таким чином у дошкільному дитинстві закладається фундамент розвитку як психічних процесів так і особистості в цілому. Роки інтенсивного психічного розвитку й появи нових психічних особливостей — це роки дошкільного дитинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананьев Б.Г. Психологічна структура особистості і її становлення в процесі індивідуального розвитку людини. // Психологія особи. Т.2. Хрестоматія. – Самара: Видавництво Будинок «БАХРАХ», 1999, – с. 7–94.

2. Ананьєв Б.Г. Структура особистості. // Психологія особи в працях вітчизняних психологів. Хрестоматія. / Сост. Куліков А.В. – СПб: Видавництво «Пітер», 2000. – с. 91–95.
3. Леонтьєв А.Н. Діяльність, свідомість, особистість. // Психологія особистості. Тексти / Під ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А.А. Пузиря. М., Вид-во МГУ, 1982.
4. Малишев А.А. Психологія особи і малої групи: Навчально-методичний посібник. – Ужгород: Інпроф ЛТД, 1977, - 447 с.
5. Рубінштейн С.Л. Теоретичні питання психології і проблема особи // Психологія особи. Тексти / Під ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А.А. Пузиря. М.: Вид-во МГУ, 1982.
6. Бахвалов В. А. Розвиток учнів у процесі творчості і співробітництва. М.: Центр «Педагогічний пошук», 2000. - 144 с.
7. Лихачов Б.Г. Педагогіка. Курс лекцій: Навч. посібник для студентів пед. навч. закладів і слухачів ІПК і ФПК. - М.: Прометей, Юрайт, 1998. - 464 с.
8. Петрова В. Педагогічна співпраця, або коли подобається вчитися і вчити. М.: Вересень, 1999. – 128 с.
9. Андрєєва Г.М. Соціальна психологія. - М.: Аспект Пресс, 1996. – 375 с.
10. Зимова І.А. Педагогічна психологія. – Ростов-на-Дону: Фенікс, 1997. - 480 с.
11. Ляудіс В.Я. Методика викладання психології: Навчальний посібник. 3-тє вид., Випр. і доп. - М.: Вид-во УРАО, 2000. – 128 с.
12. Фетіскін Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. - Соціально-психологічна діагностика розвитку особистості і малих груп. - М.: Видавництво Інституту психотерапії, 2005р. - 496с.
13. Кон Ю.С. Психологія ранньої юності. - М.: Просвіта, 1989. - 256 с.
14. Лещинський В.І., Кульневич С. В. Вчимося керувати собою і дітьми: Пед. Практикум. – М.: Просвіта: Владос, 1995. – 240 с.
15. Соціальна педагогіка. Навчальний посібник, Київ – 2000 р, 259 с.
16. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. Львів, 1996.
- 17.

Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.

18. Ягупов В.В. Педагогіка, навчальний посібник. – К.: Либідь, 2002.

19. Фіцула М.М. Педагогіка. К., 2000.

20. Давидов В.В. Проблеми розвивального навчання. – М.: Педагогіка, 1986.

21. Ельконін Д.Б. Психологія навчання молодшого дошкільника. – М.: Знання, 1974. 22.

Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник / Для студ. психол. і педагог, спеціальностей. - 2-ге видан., випр. і доп./ М. Й. Варій - К.: «Центр учбової літератури». - 2007. – 968 с.

23. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник / О. І. Власова - К.: Либідь, 2005. – 400 с.

24. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб / О.В. Скрипченко - К.: Каравела, 2007. – 400 с.

25. Максименко С. Д. Загальна психологія / С.Д. Максименко. Підручник. - Вінниця: Нова Книга, 2006. - 688 с.

26. Коробко С. Л., Коробко О.І. Робота психолога з молодшими школярами: Методичний посібник. / С. Л. Коробко, О. І. Коробко - К.: Літера ЛТД, 2006. - 416 с.

27. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. / Г .С. Костюк - К.: Радянська школа, 1989. - 420 с.

28. Павелків Р.В. Дитяча психологія: Навч. посіб. / Р. В. Павелків - К.: Академвидав, 2008. - 432 с.

29. Трофімов Ю. Л. Психологія: Підручник / Ю.Л. Трофімов та ін. - К.: Либідь, 2003. - 560 с. 30.

Савчин М.В. Вікова психологія: Навчальний посібник. / М. В. Савчин - К.: Академвидав, 2005. - 360 с.

31. Сисоєва С.О. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів. / С. О. Сисоєва - К.: Міленіум, 2005. - 520 с.

32. Павелків Р. В. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного

- закладу: навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 296 с.
33. Стреляу Я. Роль темпераменту в психічному розвитку. / Я. Стреляу .- М., 1982.
34. Абульханова-Славска К. А. Стратегія життя/ Ксенія Олександрівна Абульханова-Славска. – М.: Думка,1991. – 299 с.
35. Бех І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності : навч. посіб. / І. Д. Бех. – К.: Академвидав,2009. – 248 с.
36. Богуш А. М. Творче самовираження дошкільників у художньо-мовленнєвій діяльності: монографія / Богуш А. М., Березовська Л. – Одеса: М. П. Черкасов,2008. – 203 с.
37. Великий толковий психологічний словник: основні терміни і поняття з психології і психіатрії: [в 2-х т.] / Артур Ребер. – М. – Т.2: П – Я. – 2003. – 560 с.
38. Виготський Л. С. Психологія мистецтв/ Лев Семенович Виготский. – М. : Педагогіка, 1987. – 344 с.
39. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т. В. Дуткевич. – К . : Центр навчальної літератури, 2007. – 91 с.
40. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід): монографія / Олена Леонтіївна Кононко. – К. : Стилос, 2000. – 336 с. 41.
- Марковська І. М. Тренінг взаємодії батьків з дітьми / І. М. Марковська. – СПБ : Промова, 2005. – 150 с.
42. Слободчиков В. І., Ісаєв Д. Н. Основи психологічної антропології. Психологія розвитку людини /В. І. Слободчиков, Д. Н. Ісаєв. – М. : Видавництво: Шкільна преса. – 2000. – 416 с.

Додаток 1

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

я, Борислав Анастасія Олександрівна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна
добročесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЮЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

03.04.2020
(дата)

Prof ~
(підпис)

Борислав А.
(ім'я, прізвище)

ДОВІДКА**про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці**

кваліфікаційної роботи СВО Бакалавр

спеціальності 012 Дошкільна освіта (заочна форма)

Автор роботи	Богомаз А.
Назва роботи	Психологічні чинники становлення особистості дитини дошкільного віку
Факультет	Педагогічний факультет
Науковий керівник	доцент Лось О.М.
Роботу перевірено за допомогою програмного засобу	Unicheck
Ідентифікаційний номер роботи	ID файлу: 1002522763
Результати перевірки	Схожість 69,6 %

Директорка Наукової бібліотеки

Нателла АРУСТАМОВА

Бібліотекарка I категорії

Стефанія Соболь

Bogomaz_ped_fac_2020check[1]

Завантажено: 06/03/2020 | Перевірено: 06/03/2020

● Matches ● Цитата ● Використані джерела ● Заміна символів

Matches

Bogomaz_ped_fac_2020check[1]

Завантажено: 06/03/2020 | Перевірено: 06/03/2020

● Matches ● Цитата ● Використані джерела ● Заміна символів

Цитати

Включені цитати

5

- 1 2.2 Оптимізація особистісного розвитку дитини дошкільного віку Розвиток природного потенціалу зростаючої особистості сьогодні є однією з-поміж актуальних проблем дошкільної освіти (Закон України „Про дошкільну освіту”, Базовий компонент дошкільної освіти, його методичне забезпечення та діючі програм розвитку).
- 2 "Ти зробив невірно"
- 3 «Притаманні дитині якості оцініть знаком «
- 4 „Як добре, що ти є на світі”
- 5 «Центр учбової літератури»